

מפעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף



כולל ומכון ראש פינה:

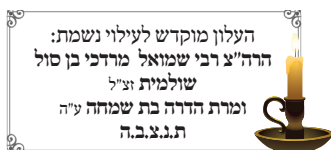
כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס ד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן

העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו חפץ | כולל שיש שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף

היומי במלגה מכובדת למגדרי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים |

מבחינים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנזקקים ואברכים עמלי תורה

יום ד' ט' תשרי-יום ג' ט"ו תשרי תשפ"ב



העלון מוקדש לעילוי נשמת:
הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול
שולמית זצ"ל
ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

מסכת ביצה ט"ו-כ"א

שבוע פרשת האזינו



העלון מוקדש לעילוי נשמת:
ר' אליהו בן חנה ז"ל
ומרת אסתר בת מרים ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

אף הוא יתרושל בו ולא ישמרנו, או יאבד או יאכל ולא יזכור
לברור לשבת כלל.

כתב המרדכי בשם הר"ש מבונביר"ק, שלדעת רבא החיוב
להניח עירובי תבשילין מערב יו"ט ולא ביו"ט עצמו הוא רק
מצד גזירה שמא יפשע, א"כ באופן ששכח ולא הניח עירוב
תבשילין מערב יו"ט יכול להניח ביו"ט, ולכך כתב, שאפשר
לעשות עירובי תבשילין עכשיו ביום טוב שני, כיון שהלכה
כדברי המיקל בדברי סופרים. וכתב הב"י [ס"ת תקכ"ו], שאין
נראה שתהא כן דעת הפוסקים, שהרי לא התירו אלא לערב
מיו"ט לחבירו [כדלהלן י"ז א'], ואפ"ה סובר הרמב"ם [פ"ו הי"ד]
שאסור בזמן הזה [א"ה. ונרחיב בזה בדברינו להלן שם], ואם באנו
לסמוך על דברי המתירים לערב מיו"ט לחבירו, מ"מ הבו דלא
לוסיף עלה גם מיו"ט שני לשבת, לכך נראה שאין לסמוך על
הוראה זו.

וההרקה כתב, שאם שכח ולא עירב ביום טוב ונזכר ביום טוב
בלילה, אין להניח, אך אם הניח עשוי, שדומה למה שאמרו
[להלן י"ז ב'] אין מגביהין תרומות ומעשרות ביום טוב, ומ"מ
אמרו [ל"ד ב'] "טבל מוכן הוא, ואם עבר ותיקנו מתוקן". וכתב
הב"י שם, שנראה כונתו שאם הניח עירוב ביום טוב עצמו
מועיל אפילו שלא בתנאי, וכדברי הר"ש מבונביר"ק. וכבר
כתבתי שאין לסמוך על דברי הר"ש מבונביר"ק.

למה נקרא עירובי תבשילין:

כתב הרמב"ם [שם ה"ב]: "למה נקרא שמו עירוב, שכשם
שהעירוב שעושים בחצירות ומבואות מערב שבת משום

דף ט"ו

/משנה/. יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחלה
מיום טוב לשבת ... גמרא. מנא הני מילי? - אמר שמואל:
דאמר קרא זכור את יום השבת לקדשו - זכרהו מאחר שבא
להשכיחו. מאי טעמא? - אמר רבא: כדי שיברור מנה יפה
לשבת, ומנה יפה ליום טוב. רב אשי אמר: כדי שיאמרו: אין
אופין מיום טוב לשבת, קל וחומר מיום טוב לחול.

טעם תקנת עירובי תבשילין:

מבואר בגמ', ב' טעמים לתקנת עירובי תבשילין, דלרבא
הוא תקנה לצורך שבת כדי שיברור מנה יפה לשבת. ולרב
אשי הוא תקנה לצורך יו"ט כדי שיאמרו אין אופין מיום
טוב לשבת, קל וחומר מיום טוב לחול. וכתב הרא"ש, נראה
דנפקא מינה בין אלו שני הטעמים, דלרבא צריך לערב דוקא
בערב יום טוב כדי שיברור מנה יפה לשבת, ולרב אשי יכול
לערב אפילו קודם ערב יום טוב, ויום טוב של סוכות שחל
להיות בחמישי בשבת, יכול לערב ערב יום טוב עירוב אחד
לשבת זו ולשבת הבאה [ר"ל, לצורך שמיני עצרת שתהיה סמוכה לשבת
הבאה מלפניה].

כתב הר"ן, שאין להקשות לרבא הסובר דעירוב תבשילין
משום כבוד השבת נתקן, א"כ למה ששינונו "נאכל עירובו או
שאבד לא יבשל עליו בתחילה לשבת" הרי עי"ז אדרבה לא
יוכל לאכול בשבת. כי מוטב שלא יתעדן שבת אחת ויתעדן
שבתות הרבה, שאם אתה מתיר לו לבשל כשנאבד עירובו

הודעה חשובה

ניתן להקדיש את העלון מידי שבוע להצלחה או לע"נ, וכן אפשר לפרסם ספרים בלבד בעמוד האחרון של העלון, העלון מודפס ב20,000 עותקים ומופץ בכל הארץ, מלבד
זה הוא נשלח במייל לרבבות אנשים, ומהם זה נשלח לעוד רבבות רבות של אנשים, כך שמעיינים בו למעלה ממיליון איש מידי שבוע, בהקדשה אחת אתם מנציחים
את יקירכם במפעל התורה וזיכוי הרבים מהגדולים בעולם, או זקפים להצלחתכם את זכות הרבים ולימוד התורה של ציבור ענק זה, מעלת לימוד התורה היא הסגולה
הבדוקה והמעושה יותר מכל הסגולות שבעולם, בסכום של \$1,000, תוכלו לזכות בהקדשה זו, כל הקורא וזכה! רק שני הקדשות יופיעו מידי שבוע בעמוד הראשון של העלון!
או פירסום של ספרים, עמוד שלם \$1,000 וחצי עמוד \$500, בפרסום זה אתם חוסכים הוצאות גדולות של הדפסה והפצה.
לפרטים: בטלפונים או במייל המופיעים בתחתית העמוד. וכן ניתן לשלם בנדרים פלוס או בקהילות על שם מכון ראש פינה, ולכתוב שם את פרטי ההקדשה

כולל ומכון ראש פינה:

אם מותר לעשות עירובי תבשילין בבין השמשות:

בשבת [ל"ד א'] שנינו: "ספק חשכה [דהיינו בין השמשות של כניסת שבת] מערבין", ומקשה הגמ' שם ממה ששנינו "ספק חשיכה וכו' אין מערבין", ומתרץ "כאן בעירובי חצירות כאן בעירובי תחומין". ומבואר שם ברש"י ותוס', שעירובי תחומין כיון שיש להם סמך מן התורה אין מערבין בבין השמשות, אך עירובי חצירות שהם מדרבנן מערבין. וכתב המרדכי, הוא הדין עירובי תבשילין מערבין בבין השמשות. ודבר פשוט הוא.

וכן הביא הרמ"א [ס' תקכ"ז סעיף א']: ומותר להניח עירוב זה אפילו ספק חשיכה.

כתב הט"ז [ס' ק"ג] בשם הראב"ן, שאפילו לא עירב עד אחר ברכו, יכול לערב כל זמן שהציבור לא התפללו תפלת יו"ט, כי קבלת יו"ט אינה אלא עד תפלת י"ט, ע"ש.

אמנם המג"א [ס' ק"א] כתב, שאם קיבל עליו שבת כגון שאמר ברכו אסור. אמנם כתב, שמי שהוא בבית הכנסת ולא הניח עירובי תבשילין, ואם ילך לביתו להניח עירובי תבשילין יעבור זמן מנחה יתפלל מנחה ולא יניח עירובי תבשילין, שיוכל להקנות קמחו לאחרים [ר"ל ועי"ז לבשל, כמבואר בדברינו להלן].

והמשנ"ב [ס' ק"ד] הכריע כדברי המג"א, שאם קיבל עליו יום טוב באמירת ברכו שוב אין יכול לערב דבקבלת יום טוב נחשב הזמן כיו"ט ודאי. ודוקא בקבלת ברכו שהוא קבלת ציבור, ואף אם הוא לא אמר ברכו נגרר אחר הציבור [כמבואר בסימן רס"ג ס"ד], אבל קבלת עצמו אף שקיבל בפירוש יתכן שאינה מועילה לענין זה, ויכול עדיין לערב אם עוד לא חשכה. ובשעת הדחק אף אחר ברכו כל זמן שלא התפללו הציבור מעריב יוכל לערב אם לא חשכה עדיין. אם בא להתפלל מנחה ונזכר שלא עשה עירוב תבשילין ואם יחזור לביתו לערב יאחר זמן מנחה יתפלל מנחה ולענין עירוב יקנה קמחו לאחרים. ומיהו אם יכול לעשות עירוב ע"י שליח, ישלח שליח לעשות עירוב קודם שיתפלל מנחה.

וכתב הביאור הלכה [ד"ה ספק], עיין בסימן רס"ג דהדלקת נר בשבת חשיב קבלה לנשים, וצ"ע מה הדין לענין עירובי תבשילין, ולכאורה אם הנשים הדליקו נר יום טוב, שוב אי אפשר לעשות עירוב בשבילן, אף שהוא עדיין יום, שכבר קיבלו עליהם יום טוב, ומשמע לכאורה שם דבהדלקת הנרות יש לו דין קבלה של ציבור מאחר שכן המנהג, ועי"ש ד"א דלא מהני תנאי, אלא דיש לדון דאולי דוקא בשבת שמדליקין הכל בשעה אחת, ונהגו לקבל בזה שבת, אבל ביום טוב שאין הכל מדליקין בשעה אחת, אפשר דלא נהגו לקבל בזה ויש לו דין איש המדליק שאינו מקבל שבת בהדלקתו, ואף אם נאמר דאשה דרכה לקבל אף ביום טוב בהדלקתה, מ"מ ביום טוב אפשר שאין בזה רק דין קבלת יחיד כיון שאין מדליקין בשעה אחת, ומותר עדיין הדברים שמותר לעשות בספק חשיכה. אכן לכתחלה בודאי יש לזהר לעשות העירוב קודם שתדליק הנרות.

היכר כדי שלא יעלה על דעתם שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת, כך זה התבשיל משום היכר וזכרון כדי שלא ידמו ויחשבו שמותר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ביום. ולפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין. וכתב הרב המגיד, כבר נתבאר [פ"א מהלכות ערובין ה"ו] למה נזכר בהיכר החצירות 'עירוב', ונראה שסבור הרמב"ם, שכיון שעירובי חצירות נקראו כך והם נעשים באוכל, נקראו כן גם עירובי תחומין ותבשילין שאף הן נעשין באוכל.

והראב"ד [בהשגות שם] כתב שאינו כך, אלא שהוא מערב צרכי שבת על יום טוב לעשותן יחד. וכתב הרב המגיד, שאפשר שהראב"ד יאמר כן אף בתחומין, שהוא מערב התחומין שלא היה יכול לילך עם התחום שיכול, ונכון הוא.

האם מדאורייתא אסור לבשל מיו"ט לשבת:

בגמ' [פסחים מ"ב] נחלקו רבה ורב חסדא בדין המבשל מיו"ט לחול, דלרבה אינו לוקה כיון שיכולים אורחים לבוא אליו ויוברר שבישולו היה לצורך, ולרב חסדא לוקה דלא אמרינן הואיל, ואיתא שם בגמ', דלרב חסדא דלית ליה הואיל, מה שמועיל עירובי תבשילין כדי שיוכל לבשל מיו"ט לחול, דמדאורייתא צרכי שבת נעשים ביו"ט, ורבנן הוא דגזרו שמא יאמרו שאופים מיו"ט לחול, והתירו ע"י העירובי תבשילין כיון דאית ליה היכרא. וכתבו שם התוס', דלרבה אסורה הכנה מדאורייתא [כמבואר לעיל ב' ב' דלרבה אין יו"ט מכין לשבת מדאורייתא], ולכן באופן שלא שייך ההיתר של 'מתוך' כגון באופן שהוא סמוך לחשיכה אסור מדאורייתא.

ובתוס' לעיל [ב' ב' ד"ה והיה] הקשו, כיצד מועיל לרבה עירובי תבשילין כיון שאיסור הכנה הוא מדאורייתא, וכי אתי תקנתא דרבנן ועקר לה לדאורייתא, ותירצו, דרבה לטעמיה דאית ליה 'הואיל', ולכן לא שייך איסור הכנה מדאורייתא.

והרמב"ם [יום טוב פ"ו ה"א] כתב: "יום טוב שחל להיות ערב שבת, אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת, ואיסור זה מדברי סופרים כדי שלא יבוא לבשל מיו"ט לחול, שקל וחומר הוא לשבת אינו מבשל כל שכן לחול [כדעת רב אשי], לפיכך אם עשה תבשיל מערב יום טוב שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה מיו"ט לשבת, הרי זה מותר, ותבשיל שסומך עליו הוא הנקרא ערובי תבשילין". וכתבו ההגהות מיימוני על מה שכתב שאיסור זה מדברי סופרים, שלהתוס' הנ"ל הוא איסור דאורייתא.

וכתב הב"י [ס' תקכ"ז], שדעת הרמב"ם הוא עפ"י המבואר בגמ' הנ"ל בפסחים מדאורייתא צרכי שבת נעשים ביום טוב ורבנן הוא דגזרו ביה גזירה שמא יאמרו אופין מיו"ט לחול, וכיון דאצרכוהו רבנן עירובי תבשילין אית ליה היכרא, ואף שזה נאמר בגמ' לדעת רב חסדא, אבל לדעת רבה שסובר שאיסור הכנה מיו"ט לחול הוא מדאורייתא א"כ יתכן שגם מיו"ט לשבת אסור מדאורייתא, סבור הרמב"ם שאין בזה חילוק ולכו"ע הוא רק איסור מדרבנן, אך התוס' חולקים וסוברים דלדעת רבה הוא איסור דאורייתא.

בגמ': כל מזונותיו של אדם וכו' חוץ מהוצאת שבתות וכו'.

בש"ת צמח צדק [הישן סי' כ"ח] כותב: פעם אחת היו יושבי צמח צדק מוכרי דגים מייקרים השער, לפי שראו שהיהודים קונים לכבוד השבת ואין מניחין בשביל היוקר, ועשו הקהל הסכמה ששום אדם לא יקנה דגים שני חדשים, ושאלו התלמידים אותי אם רשאים לעשות כן, כיון דכבוד שבת הוא, ועוד דאיתא פרק ב' דביצה דף ט"ז, כל פרנסתו של אדם קצובין לו מראש השנה חוץ מהוצאת שבת ויום טוב אם מוסיף יוסיפו לו וכו', ואם כן אין פסידא בזה אם קונים ביוקר לכבוד השבת, דהקב"ה פורע לו.

תשובה. יראה דשפיר דמי למיעבד כך, מהא דאיתא במתניתין [סוף פרק א' דכריתות], מעשה שעמדו קינין בירושלים בדגרי זהב, אמר רבי שמעון בן גמליאל, המעון הזה, לא אלין הלילה עד שיהו בדינרין, נכנס לבית דין ולימד, האשה שיש עלי' חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עלי' חובה, ועמדו קינים בו ביום ברבעתים, ופירש רש"י, אף על פי שהוקל על דברי תורה, עת לעשות לד' הוא, שאלמלא לא ימצאו יחדלו מלהביא אפילו אחד ויאכלו קדשים בטומאת הגוף, עכ"ל. הרי אפילו בדבר דאורייתא היקל משום היוקר, כל שכן קניית דגים דאינו אלא לכבוד שבת וכו', ע"כ.

והגאון ר' אברהם שמואל אב"ד אישישאק זצ"ל בעל עמודי אש [בקובץ כרם שלמה שנה י"ב ק"י ח' ע' יט] כותב לפלפל בשאלה הנ"ל ולמסקנה כותב:

ומ"מ דינא דהצמח צדק לענין קניית דגים, היו יכולים לקיים עונג שבת בשאר דברים, ומעיקר מצות עונג שבת היא לענג במה שיש לו, ולכך אמרו עשה שבתך חול כו', ולהתענות אסור. ויש לי רא' ברורה מביצה ריש פ' יום טוב משמואל שאומר טעם לעירוב תבשילין דכתיב זכור כו' מ"ט אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט, ויעויין ברש"י שם, הרי דחשו שמא לא יניח לשבת כדי כבודו, תיקנו עירוב תבשילין, וגזרו שמי שלא עירב ואף באונס, ואין אחרים שיקנה להם ושהמה יבשלו לו, אסור לו לאפות ולבשל לשבת, וי"א שאפי' בנר אסור להוסיף נרות, יעויין בש"ע א"ח סי' תקכ"ד סעיף י"ט ובט"ז שם, ויעויין שם בש"ע סעיף כ' י"א שמותר לאפות בצמצום יעו"ש, הרי דגזרו שיבוטל מצות עונג שבת, ורק שיהי' לו מה לאכול בצמצום, מותר להי"א, וכמו כן נוכל לגזור על הדגים שלא ייקרו השער.

במשנה ברורה [סימן רמב ס"ק ב] מובא, שאם מוכרי הדגים מנצלים את חביבות ישראל לכבוד שבת ומפקיעים את מחירי הדגים, יש לתקן שלא לקנות דגים במשך תקופה מסויימת, כדי שיוזילו הגויים את מחיריהם.

והקשה בספר **מרפסין איגרא** [ע' ס - סא]:

במסכת ביצה [טז, א] מובא: "כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכיפורים חוץ מהוצאות שבתות... שאם פחת - פוחתין לו, ואם הוסיף - מוסיפין לו". ואם כן, מה בכך שאדם משלם מחיר יקר לכבוד שבת, והלא "אם מוסיף - מוסיפין לו"?

ומביא שם תירוץ בשם **הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א**:

אמנם מי שיש לו, יכול להרבות בהוצאות שבת והקב"ה פורע לו. אבל העניינים, אם לא יתקנו תקנה שיוזילו המחירים, לא יוכלו לקנות דגים כלל לשבת, שהרי אמרו חז"ל: "עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות". ולכן תיקנו שלא יקנו דגים זמן מה, כדי שיוזילו המחירים.

עוד הביאו בשם **הגרי"מ פיינשטיין זצ"ל**: "אם הוסיף - מוסיפין לו" נאמר דוקא במחירים הוגנים, כי יש פה הבטחה משמים לספק את המשאבים המרובים הנצרכים למי שמרבה להוציא לכבוד שבת. מה שאין כן כאשר מוכרי הדגים מפקיעים מחירים, הרי הם כגזלנים, א"כ אין כל ענין לספק להם את מאווייהם, שהרי אין בכך יותר כבוד שבת, אלא סיוע ותמיכה בגזלנים.

עוד תירצו: גם אם נאמר שיוסיפו לו מן השמים עבור המחיר היקר של הדגים לכבוד שבת, מכל מקום יש לתקן שלא לקנות דגים ממפקיעי המחיר, שהרי יש לחשוש שהגויים יפקיעו מחיריהם גם בעוד מצוות החביבות לישראל, כגון ארבעת המינים, סכך לסוכה ועוד כהנה, שבהן לא הובטח שאם הוסיף מוסיפין לו.

ועוד תירצו: **ברש"י** [ביצה טז, א, ד"ה חוץ] מבואר, כי הוצאות השבת ניתנים לאדם "לפי מה שהוא רגיל", ונמצא כי אם הוא יקנה דגים במחיר מופקע - ההפרש לא ינתן לו.

בפסוק [דברים יא, יב] תמיד עיני ה' אלקיך בה מְרִשִּׁית השנה ועד אחרית שנה, כתב בעל הטורים ז"ל שירמוז מרשית [חסר ויין] שהוא אותיות מתשרי ע"כ. וכוונתו כדברי רש"י שהביא ממס' ראש השנה [דף ה, א] שמראש השנה נידון מה יהיה בסופה. ובספר מושב זקנים מבעלי התוס' כתבו ש'מרשית', נוטריקון שלו ראש חודש, שבתון, יום טוב, תלמוד תורה, ורומז למה שאמרו רז"ל במס' ביצה [דף טז, א ועיין בב"ח שם] שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, חוץ מאלה הארבעה, שאם פוחת פוחתין לו, ואם מוסיף מוסיפין לו עכ"ל.

ובדרשות מהר"ח אור זרוע ז"ל סי' י"ט, כתב במפורש שגם הוצאות חנוכה ופורים בכלל זה עיין שם.

ובשטמ"ק בשם **הריטב"א** כתב דדברים אלו לאו דוקא, ואף כל הוצאות לדבר מצוה מוסיפין לו מן השמים.

בגמ': תניא אמרו עליו על שמאי הזקן וכו'.

בטור [סימן רמ"ב] הביא את דברי הגמ' כאן וז"ל: גרסינן במסכת יום טוב בפרק שני, אמרו עליו על שמאי הזקן שכל

ימיו היה אוכל לכבוד שבת היה מוצא בהמה נאה היה אומר זו לשבת וכו' אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו וכו', וכתב עלה הב"ח: משמע דלא פליגי, אלא שזה כך היה מדתו וזה כך היה מדתו, והרשות ביד כל אדם לאחוז במנהג שמאי הזקן או במנהג הלל הזקן, והאידינא נהגו עלמא כשמאי הזקן, וכן פירש רש"י בפרשת יתרו [שמות כ, ה] בפסוק זכור את יום השבת לקדשו, תנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נודמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת. והכי איתא במכילתא [יתרו פרשה ד]. אלא דמדברי הרמב"ן מבואר לשם דהלכה כבית הלל דברוך ה' יום יום, אבל בשם האור זרוע מצאתי שכתב אף על גב דמדה אחרת היתה בהלל הזקן אפילו הכי מודה הלל דמדת שמאי עדיפא טפי.

בש"ת כתב סופר [או"ח סי' לה] כותב לבאר בדברי הגמ' כאן דשמאי ה' אוכל כל ימיו לכבוד שבת, מצא בהמה נאה אומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה אוכל הראשונה ומניח השניה, וצריך להבין איך ע"ז היה אוכל בכל ימות השבוע לכבוד שבת, מה ענין אכילת חול לכבוד שבת. וכתב שם: ונ"ל ע"פ ש"ס [כתובות ק"ב] כל ימי עני רעים בן סירא אומר אפילו בשבת ויו"ט שינוי ווסת תחילת חולי מעים, ונ"ל ודאי בן סירא לא ה' מתאוה תאוה לאכול בשר, וכך דרכה של תורה פת במלח וכו', אלא ששיער בנפשו אם לא יאכל בשר כל ימות השבוע וכשיאכל בשבת יהי שינוי ווסת ויהי מעונה בשבת, ותתהפך לו הענג לנגע, לכן אכל בשר בחול כדי שלא יזיק לו השמנה בשבת, וזהו שכתב רש"י, מתוך שאכל הכחושה בחול אכל השמנה בשבת, ונמצא שה' אוכל כל ימות השבוע לכבוד שבת, ע"ש.

בזמירות ליום שבת המתחלת חי' ד' וברוך צורי איתא: "אל ההרים אשא עיני, כהלל ולא כשמאי". וביארו המפרשים דהיינו כשיטת הלל דהכא, דשמאי מתחלת השבוע דאג לכבוד השבת, אבל הלל מחמת בטחונו בד' אומר ברוך ד' יום יום, וזהו אל ההרים אשא עיני - לבטוח בד', כהלל ולא כשמאי.

בגמ': וכמה - עד תחום שבת.

כתב השפת אמת כאן: רש"י מפרש דאין דעת המניח על אנשים שאינם בתחומו, והי' אפ"ל הטעם דלא מהני אלא לאותם שהן בתוך התחום כיון דיכולין לבוא ביום טוב. ולפ"ז מי שהניח ע"ת חשיב לדידי' כתוך התחום, אבל מפ"י רש"י לא משמע כן [וכ"כ ברמ"א סי' תקכ"ז סעיף ח'] בשם הה"מ ע"ש].

אך יש לדייק מדברי רש"י דאם פירש שמניח גם עליהם מהני, אבל הר"ן כתב דאפשר דלא מהני דאינו בדין שיערב אחד על כל העולם, משמע מדבריו דאי הוי מהני אפי' לכל העולם ממש ה' מהני אפי' לא הניחו עירוב תחומין, וכן נראה מסברא, דמה בכך שהוא אינו יכול לבוא עתה, מ"מ הוי כהניח הוא בעצמו ע"ת בעי"ט ואח"כ הלך לו, דלא מצינו שיהי' אסור לבשל במקום אחר כשאין עירוב תבשילין שלו במקום זה.

אבל הרשב"א בעבודת הקודש וכן בשו"ע כתבו דדוקא למי שהוא רשאי לבוא לכאן שהניח עירוב תחומין לדידי' מהני במפרש שמניח בעבורם, אבל בלא"ה לא מהני, וצ"ע לפ"ז במי שהניח עירוב תבשילין והלך למקום אחר מה דינו, וגם תמוה לדבריהם למה לא יהי' דעת המניח על מי שהניח עירובי תחומין כיון דהכל תלוי אי יכול לבוא לאכול העירוב, א"כ לעולם דעת המניח על מי שיוכל לצאת בו, אלא ודאי משמע דמצד קירוב המקום אין דעתו אלא על תחום שבת, ולדברי הר"ן אפי' ה' דעתו על טפי נמי לא מהני אבל שלא יועיל על מי שאינו יכול לאכול [אפי' אם הניח בעצמו ע"ת] אין לנו וצ"ע לדינא.

בשו"ת שבט הלוי [חלק ח' סי' קכ"ב] דן בענין מי שעירב עירובי תבשילין ונסע לעיר אחרת ליו"ט האם מועיל לו העירוב, והביא את דברי השפ"א הנ"ל, וכותב דהספק בזה בלשון הגמ' ביצה ט"ז ע"ב דסומכים על גדול העיר וקאמר גמ' עד תחום שבת, וכ' רש"י דלהעומדים חוץ לתחום שבת לא ה' דעת מניח עליהם, ומוכח להדיא דאם ה' דעת מניח עליהם מועיל אפילו לחוץ לתחום, ואין חסרון במה שאין יכול במציאות לבא אל התבשיל, וכן מוכח להדיא להקל בלשון הר"ן שם כאשר הרגיש בשפת אמת, דהרי כ' הר"ן דטפי מהתחום אפילו ה' דעתו עליו אפשר דלא מהני שאינו בדין שיערב אחד לכל העולם, הרי דדחה הר"ן רק מפני טעם זה, אבל לא דחה בפשיטות דהא יש ריעותא שלא יכול לבא אל התבשיל.

אלא דהשפ"א מצא מקום להחמיר בלשון הרשב"א בעבוה"ק הביאו ג"כ הה"מ פ"ו מיו"ט הי"ז, דמשמע מדבריו דמי שהוא חוץ לתחום ולא הניח עירובי תחומין, לא מועיל אפילו דעתו עליו, הרי דאיכא חסרון במה שאינו יכול לבא אל התבשיל א"כ לכאורה הה"ד במי שהניח והלך לעיר אחרת.

ואעפ"י שהה"מ פקפק על דברי הרשב"א בזה, מכ"מ ביש"ש ביצה [סי' י'] כ' בשיטת הרשב"א דפשיטא מי שלא יכול לבא בתחומו אפילו ע"י עירוב דלא יכול לזכות לו שיבא ויסמוך עליו מאחר שלא יכול לבא אל התבשיל, וא"כ לכאורה מתבאר מהרשב"א דיש ריעותא אם לא יכול לבא אל התבשיל שלו.

מ"מ עדיין יראה לענ"ד דאין נ"ד דומה לנדון הרשב"א ומהרש"ל, ד"ל דזה חסרון בדין זכ"י דאינו יכול לזכות למי שאינו יכול לבא אל התבשיל, אבל במי שמניח כבר על עצמו כהלכה, אלא דאח"כ הלך לעיר אחרת, אבל מכ"מ התחיל בעצמו לבשל מעיו"ט, ולהכין לשבת שיפקע ע"ז עירובו הואיל ואינו יכול לבא אל התבשיל, עדיין לא שמענו זה מדברי הרשב"א, ובפרט ברוב מקרים כאלה בני הבית נשארים אלא שהוא הולך למק"א, א"כ יכולים לבא אל התבשיל, וכן אם נמלך אחרי שהניח לצאת מן המקום, וא"כ בשעת הנחת עירובי תבשילין נתקיים תקנת חז"ל כהלכה, בודאי מועיל העירוב תבשילין.

אלא דאם מעיקרא ידע שלא יהי' כאן ולא יכול לבא, יש קצת להסתפק ע"ד שכי' השפ"א שם, וכיון דבלא"ה שיטת הרשב"א מחלוקת הראשונים הוא דהא רש"י ור"ן לית להו כן, וגם הה"מ פקפק, א"כ ה"ה ספק פלוגתא במידי דרבנן, ונהי דהשו"ע נטה להחמיר מכ"מ יש הבדל בין נדון הרשב"א לנ"ד כנ"ל, וגם בס' שפ"א סיים רק בצ"ע לדינא ע"כ הלב נוטה להקל עכ"פ דיעבד, אבל לכתחילה יש להחמיר בזה, היות וראיתי דמש"כ בשיטת רש"י להקל זה דוקא שיטת המהרש"ל ביש"ש דביצה בשיטת רש"י, אבל מצאתי בב"ח סי' תקכ"ז במה דמשמע מרש"י דגם אין יכול לבא מחוץ לתחום דמהני דעתו עליו, כ' הב"ח דתימא הוא כיון שעומד חוץ לתחום דאפילו דעתו עליו דלא מהני עירובו כיון שלא יכול לבא אל עירובו דלהוי כגומר והולך.

וכ' הב"ח דגם רש"י מיירי בהניחו עירובי תחומין, אלא דמן הסתם אין דעתו רק על מי שנמצא תוך התחום, אא"כ דעתו עליו בפירוש. הרי דעת הב"ח ברור דבזה לא יתכן מחלוקה דצריך יכול לבא אל עירובו כדי שבשולו אח"כ יהי' כגומר והולך.

ונהי דדעת הב"ח בזה צ"ע, דמדברי הר"ן מוכח בבירור דלית לי' האי כללא כנ"ל וגם יש מקום לחלק בין נדון הב"ח לנ"ד כיון שהתחיל מעי"ט כדין כנ"ל, מ"מ אהני לן שיטת הב"ח להזהר עכ"פ לכתחלה.

גם בשו"ת ציץ אליעזר [חלק י"ז סימן כ"ה] דן בשאלה זו, כשמערב עירוב תבשילין, והמערב נוסע לשבת מחוץ לעיר או למקום שלא יוכל להגיע משם בשבת האם מהני עירובו לשכנים, דלכאורה הוי כנתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח דמפורש בעירובין ל"ד ובשו"ע או"ח סי' שצ"ד דלא מהני וכו'. והשיב בזה:

א] בביצה דף ט"ז ע"ב איתא שמהני עירוב לאחרים עד תחום שבת. רש"י מבאר הטעם מפני שלעומדים חוץ לתחום לא היה דעתו של מניח עליהם ולא עלו על לבו לזכרן. ומשמע מזה לכאורה שאבל אם כן עלו בזכרונו במפורש להניח גם עליהם מהני, הגם שלא יכולים לבא אל מקום העירוב בשבת.

אבל הרשב"א בעבודת הקודש [שער ד' אות ב'] מבאר שהמדובר הוא כשזה שנמצא מחוץ לתחום עשה עירובי תחומין ויכול לבוא אצלו, אפ"ה אינו סומך עליו, מפני שאמרינן שלא נתן דעתו מן הסתם אלא על שהוא תוך תחומו, ולכן אם פירש אפי' על מי שיכול לבוא אצלו על ידי עירובי תחומין אף הן סומכין עליו ע"ש, ויוצא לנו שאבל על מי שלא יכול לבוא אצלו על ידי עירובי תחומין לא מהני ע"ת אפי' אם פירש המערב גם עליו ע"ש. ויוצא איפוא שהדבר הוא לעיכובא דבעינן שיוכל זה שעירבו עברו לבוא אצלו. ודברי הרשב"א הובאו גם במ"מ בפ"ו מה' יום טוב ה"ז עיין שם.

ב] ובשו"ע או"ח סי' תקכ"ז סעיף ה' נפסק ברמ"א וז"ל: אבל מי שהוא חוץ לתחום אינו יוצא בו אפי' הניח עירובי תחומין ויכול לבוא לכאן אא"כ התנה עליו המניח בהדיא עכ"ל.

והנה הרמ"א לא ביאר בהדיא בהיכא שהתנה עליו המניח בהדיא אם מהני אז אפילו כשאינו יכול לבוא בכאן, או שאז מהני רק אם הניח עירובי תחומין.

אבל המג"א בסק"ט מביא בשם היש"ש דבהתנה מהני רק אם הניח עירובי תחומין, וכך מבארים כוונת הרמ"א כל נ"כ השו"ע.

ועיינתי ביש"ש ביצה פ"ב סי' י' וראיתי שמסביר במפורש דהטעם דבעינן שיוכל לבוא אצלו, דהוא זה, מפני שאם לא יוכל לבוא אל התבשיל א"כ לא יכול לבוא ולסמוך עליו ולומר דלא הוי אלא כגומר והולך יע"ש. וכך מסביר עפי"ד המחצה"ש בשו"ע שם, דאיך נאמר דהתבשיל שהניח המערב הוא התחלה לבישול של שבת, הא אי אפשר לבוא שמה ולאכול עירובי תבשילין בשבת, לכן בעינן שהניח עירובי תחומין ע"ש.

ביתירה מהאמור מצינו בב"ח על הטור שכותב לבאר את זאת הכוונה גם בדברי רש"י, דמקשה על רש"י ז"ל דלמה הוצרך להטעם מפני שלא היה דעתו של מניח עליהן, הא פשיטא הוא כיון שעומד חוץ לתחום אפי' היה דעתו עליו לא מהני עירובו כיון שלא יכול לבוא אל עירובו דלהוי כגומר והולך, ומתוך דמיירי באותו שהניח עירובי תחומין ויכול לבוא ע"י עירוב ואפ"ה כיון דעומד חוץ לתחום לא היה דעתו שמניח עליו מן הסתם, אא"כ פ"י דמניח עירוב אף על אותן שהן חוץ לתחום ויכולין לבוא ע"י שהניחו עירובי תחומין אז יכולין לסמוך גם עליו עיין שם, ויוצא איפוא לפי"ז שאין פלוגתא בזה וגם לדעת רש"י הוא ג"כ בכאמור.

ג] וא"כ לפי כל האמור נראה ברור בנידון שאלתו, בהיכא שהמערב עירובי תבשילין נוסע מחוץ לעיר וכיוצא בזה, בכל היכא שלמי שעירב בשבילין לא יוכלו בשבת להגיע אל מקום העירוב - וה"ה גם המערב בעצמו - דאזי לא מהני עירובי תבשילין זה לשום אחד שעירבו עברו, כי מכיון שלא יכול לאכול הע"ת לא נוכל לומר עליו דלא הוי אלא כגומר והולך, ובודאי שזה דומה לההיא דסי' שצ"ד לגבי ע"ת ושיתופו מבואות ובכל האמור שם, ופשוט עכ"ד.

דף י"ז

בגמ': באמת אמרו ממלאה אשה כל הקדירה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת, ממלא נחתום חבית של מים אף על פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד.

וברש"י ממלאה אשה וכו' דבחד טירחא סגי וכן בנחתום לגבי מילוי.

וברש"י: בשול שבת מאבות מלאכות הוא ואיסור סקילה הוא, הלכך קנסוהו וכו' ע"כ.

וכתב הגאון האדר"ת זצ"ל בספרו עובר אורח [סי' רסג]:

משמע דמשום איסור דרבנן גם בשבת אין לאסור, רק לפי שהיא מלאכה גמורה ובשבת.

ויש לעיין ביכמות [י' א'] שאני לאוי דשבת דחמירי, ובסוכה [טז, ב] מה שאמרו שם דלמא עד כאן לא אמר רבי [י' א'] אלא בסוכה דעשה הוא, אבל שבת דאיסור סקילה לא. מבואר דאפילו בדרבנן באיסור שבת יש להחמיר. ועיין בסוגיא דפסחים [יא, א - ב] לדעת רבי [יהודה] אם גזרין דלמא בדיל מיניה באיסור שבת, ועיין ביצה [כא, א - לב, א] שאני שבות שבת משבות יום טוב.

עוד נזכרתי בהך דאיסורא דשבת שאני שדקדק רש"י ז"ל לכתוב בישול מאבות מלאכות הוא ואיסור סקילה הלכך קנסוהו רבנן למזיד, ועמדנו למעלה בס"ד שיש לפרש כפשוטו דמשום חומר השבת גם באיסור דרבנן ידיה יש להחמיר. ונראה לי כעת לומר דדייק לישנא דגמרא איסורא דשבת שאני ולא שבת שאני, משמע דרק מפני החומר של שבת שיש בזה המעשה הוא שהחמירו בכאן, ולא באיסור הקל ממנו.

ונראה לי להוסיף עוד דמזה יש להביא ראיה למה שכתבתי בס"ד במקום אחר דאיסור דאורייתא הוא איסור חפצא, ואיסור דרבנן הוא איסור גברא, ועל כן שם החמירו שפיר שלא ליהנות מהבישול שנתבשל בשבת, לפי שחל האיסור על החפץ, משא"כ באיסור דרבנן דחל על האדם שהוא עשה האיסור, על כן אין החפץ נאסר. ולזה דקדק לכתוב שהבישול מלאכה דאורייתא היא ודו"ק. ועיין ירושלמי פרק ב' דשבת [הלכה ה'] שלא משמע כן, ואין כאן מקום להאריך יותר.

ובעברי בסוגיא דביצה שם ראיתי בלשון רש"י שם ד"ה המטביל שכתב המטביל כליו במקוה שיש לו בחצירו ועבר אדרבנן וכו'. ולכאורה למותר הוא מה שכתב במקוה שיש לו בחצירו, דמאי נפק"מ לענין איסור טבילה אם הוא בחצירו או ברשות הרבים.

ולכן נראה לומר, דבא להשמיענו דנפק"מ לענין האיסור, דדייק למכתב שעבר 'אדרבנן', אבל אם אין לו בור בחצירו רק ברשות הרבים, א"כ עשה מלאכה דאורייתא שהוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, דיש לומר דאסור באמת. ואף שהוצאה מותרת גם לצורך מצוה לבד כבית הלל לעיל [יב, א], וא"כ לא עבר כלל, יש לומר דזהו רק היכא שאין איסור בהוצאתו, אבל אם הוציא לדבר אסור אף שהוא איסור דרבנן לבד, יש לומר דכיון שאסרוהו חכמים ממילא הו"ל הוצאה שלא לצורך כלל, או כמו לצורך בהמה ועכו"ם שלהדיא מיעטה התורה לכם, ואסור להוציא בעבורם, וא"כ כשעבר על דאורייתא יש לומר דאסור גם בשוגג, והוא דומה ממש לעבר ואפה בלא עירוב תבשילין, וצריך עיון.

כתב הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בשו"ת אגרות משה [או"ח ח"ב סי' קג] דכמו דחזינן כאן דלמלאות קדירה בשר או חבית מים נחשב טירחא אחת ומותר למלאות את כל הקדירה והחבית אף על פי שאינו צריך אלא לקצת מהם, ה"ה דמותר להוציא ביום טוב לרה"ר בקבוק יין מלא אף שאינו צריך רק לחצי מזה, וה"ה בחפיסת סיגריות [למעשנים ביום טוב] שיש שם עשרים סגריות והוא צריך רק לעשר מהם, משום שזה נחשב טירחא אחת.

אבל אם הבקבוק מלא רק בחציו ורוצה להוסיף ע"ז או שרוצה להוסיף סיגריות בחפיסה, אף שעושה זאת בביתו כשעדיין לא התחיל במלאכת ההוצאה, זה אסור, דהלא גם בהא דממלאה נחתום חבית של מים, הביא במחאה"ש [סי' תקג ס"ק ד] בשם הפרי חדש דזה רק כשממלא בפעם אחד בהדלי, אבל אם ממלא בכמה פעמים אסור, אף שעושה זאת קודם שהעמיד המים על האש שעדיין לא התחיל במלאכה.

וכן איתא במשנה ברורה שם [ס"ק יד] בשם האחרונים, משום דגם זה נחשבת הוספת טירחא ואסור, וא"כ ה"ה ביין ובסיגריות וכו"ל.

אך אולי בהוצאה יש להקל גם להוסיף, כיון שההלכה כר' יוחנן בשבת [צא ע"ב] שאגד כלי שמים אגד, וכתב הרמב"ם [פ"ב מה' שבת ה"א] שהכלי משהו את כל שיש בו כחפץ אחד, וא"כ הטירחא שהוסיף בחפיסה או בבקבוק היא טירחא בעלמא שלא שייכת למלאכה כלל ואין לאסור, וצ"ע לדינא.

ועיין עוד בחלק ה [סי' לה] שכתב שאף שבסיגריות התרנו להוציא חפיסה אף שאין צריך את כל הסיגריות שבתוכם, זה רק בסיגריות וכדומה שכל אחד ואחד ראוי לו, אבל לסחוב מפתחות שחלק מהם אין בו צורך כלל, ודאי שאסור עיין שם.

בגמ': ממלאה אשה כל התנור פת וכו'.

בכרתי ופלתי [יו"ד סי' ק"ה ס"ק ז'] הקשה בהא דמבואר במנחות [צ"ה ע"ב] אחת שתי הלחם ואחת לחה"פ לישתן ועריכתן בחוץ וכו' ואין דוחין את השבת, וכן אי' לגבי אפיית שתי הלחם שאין דוחה לא שבת ולא יום טוב. והנה ביו"ד [שם] מתבאר, דדבר היתר ודבר איסור שנאפו בתנור אחד אין באיסור כדי לאסור ההיתר, דקיי"ל ריחא לאו מילתא, לפי"ז קשה אמאי צריכים לאפות את שתי הלחם בערב יום טוב, הא לאפות חולין שרי ביום טוב משום דהוי אוכל נפש, ואמרי' [כאן] ר' שמעון בן אלעזר אומר ממלאה אשה כל התנור פת מפני שהפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא, וכיון דריחא לאו מילתא נאפה את שתיה"ל בתנור בו אופין חולין לצורך הדיוט, ושתיה"ל לא יאסרו דריחא בעלמא לאו מילתא, ועי"ז הפת חולין תאפה יפה ומותר ביום טוב, ובשלמא אי נימא דריחא מילתא [עכ"פ בדשיל"מ כפת דשתיה"ל יעו"ש דאוסר במשהו אפי' בריחא] ניחא דאסור לאפות שתיה"ל עם חולין, אך לדידן קשה, עיי"ש מה שכתב בזה.

בגמ': אסורא דשבת שאני.

דף י"ח

רבא אמר: מפני שנראה כמתקן כלי. - אי הכי אדם נמי! - אדם נראה כמיקר.

כתב המשנ"ב [ס"י שכ"ו ס"ק ז], דבמקום שנוהגין להחם המקוה צריך לזהר שלא יהיה רק פושרין, דאל"כ אסור לטבול בו. ועיין בקרבן נתנאל פרק במה מדליקין ס"י כ"ב ובתשובת נודע ביהודה מהדו"ת ס"י כ"ד. עכ"ד המשנ"ב.

ושם בקרבן נתנאל באות ק' כתב, דהחכם צבי ס"י י"א התיר טבילת אשה במקוה בבין השמשות, אף שלדבריו גם טבילה במקוה הוא בכלל גזירת מרחצאות. וכתב ע"ז הקרבן נתנאל דאם הוא בכלל גזירת מרחצאות יש להחמיר גם בבין השמשות, אלא ש"ל שבאמת טבילה במקוה חמין אינה בכלל גזירת מרחצאות.

ובנודע ביהודה שם כתב על דברי הקרבן נתנאל הנ"ל, שאין לסמוך על דבר שלא בירר לנו טעמו. ומ"מ כתב די"ל דגזירת חמין הוא דוקא בחמין אבל לא בפושרין. עוד כתב שם, דגבי טבילת אשה שצריכה להיות סמוך ליום כיון דהחפיפה ביום, ולכן לא שייך כאן הגזירה שהיא כולה מחשש שמא יחם החמין בשבת, ובזה אי"ז שייך. וסיים וז"ל: ומ"מ אף על פי שאנו מדמין אין אנו מורים להתיר רק ליתן בעוד איזה שעות עד הלילה שיהיו בלילה רק פושרין. ואמנם הבלנין לפי הנראה אינן נוהרין בזה, ואני מעלים עין מזה, ומוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. עכ"ל.

עוד נידון יש בטבילה בשבת, דהשו"ע [ס"י שכ"ו ס"ח] התיר לטבול בשבת, ובמג"א [ס"ק ח'] הביא תשובת מהרי"ל להחמיר בטובל לקריו מצד מתקן, ועיי"ש במשנ"ב [ס"ק כ"ד] ובביאור הלכה [ד"ה אדם].

דף י"ט

בגמ': מידע ידע בעי דבעי הערב שמש וכו'.

וברש"י: הלכך בין השמשות דיו"ט אסר משום דמטביל ביום טוב שלא לצורך וכו'.

בשאגת ארי' [ס"י נז] כתב לבאר כוונת רש"י, דאסור לטבול כלים בבין השמשות דיו"ט גופיה, דדילמא בין השמשות יממא הוא, ונמצא מטביל ביום טוב שלא לצורך יום טוב, דהא אין לו שהות להשתמש בו אחר הטבילה אפילו חולין דלא בעי הערב שמש, והו"ל כמטביל ביום טוב לצורך חול דאסור. ומסיק בשאגת ארי' שם לדינא, דבבין השמשות דשבת ויו"ט גופיהו, אפילו כלי זכוכית חדשים שהוא של דברי סופרים אין מטבילין אותן, משום דהוי ליה טבילה זו שלא לצורך היום אלא לצורך חול דאסור עיין שם.

ובשו"ת להורות נתן להגאון ר' נתן גשטטנר שליט"א [חלק ז' ס"י לה] האריך בנידון אם מותר לעשות מלאכה ביום טוב בין

השמשות היכי שיהנה ממלאכתו בין השמשות, דניחוש שמא בשעת מלאכתו עדיין יום טוב הוא, ובשעת הנאתו הוי כבר חול, ונמצא שעשה מלאכה לצורך חול דאסור.

והוכיח מדברי השאגת ארי' הנ"ל, דלכאורה צ"ב מש"כ השאג"א וכו"ל בביאור דברי רש"י, דמאי פסקת שאם טובל בין השמשות הו"ל טבילה לצורך חול, הרי יכול להשתמש בכלי זו מיד בבין השמשות טרם שיהא חול, ומוכח דפשיטא ליה להשאג"א ז"ל דכיון דביהשמש"ש הוי כל רגע ספק יום ספק לילה, א"כ כשטובל ביהשמש"ש חיישינן שמא בשעת טבילה עדיין היה יום, וברגע שלאחר הטבילה כשמשמש בטבילה הוי כבר לילה, ונמצא לצורך חול ואסור.

וע"ש עוד שהאריך בזה.

בהגדה ש"פ מבית לוי [ע"ה"ע] הביא שמטעם זה נהג הגר"ח שלא הי' מעשן ביום טוב אחה"צ בין השמשות, שחשש שמא הוא מבטל הסיגרי' כשעדיין הוא יום טוב, ואילו ההנאה, שאיפת העשן שלאחר כך הוא כשכבר הוא חול, נמצא שהבעיר לצורך חול.

בגמ': וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין וכו'.

בשו"ת להורות נתן להגאון ר' נתן גשטטנר שליט"א [חלק"ס' נז] נשאל אם מותר לשלוח משלוח מנות בפורים מפירות שביעית, והוא כותב שם:

הנה בתשו' מהרי"ל [ס"י נ"ו אות ז'] כתב בנדון אם יוצא מצות מתנות לאביונים במעות מעשר, וז"ל "דלא נפיק במעות מעשר, כיון דתקנתא דרבנן הוא הוי דבר שבחובה, ונמצא זה פורע חובו ממעשרו ואין לו בו אלא טובת הנאה, ויש מרבותינו דפסקו דאינו ממון, ואפילו למ"ד ממון מכל מקום הוי דבר שבחובה וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין" עכ"ל.

וכעין זה כתב בשל"ה [מס' מגילה פ"ו ע"ב] וז"ל "כל דבר שבחובה אינה באה אלא מן החולין, כדאייתא במס' חגיגה [ז' ב] בענין עולת ראיה וחגיגה שאינה באה מהמעשר אלא מן החולין, וכן נ"ל לענין פורים שנוהגים במחצית השקל ומכל שכן במשלוח מנות ומתנות לאביונים, שהוצאה זו יוציא אדם משלו ולא ממעות מעשר שלו. וכן מצאתי כתוב וז"ל, ודוקא משלו כאשר השיב מהר"י מולין דבמעות מעשר לא נפיק ידי מתנות לאביונים. ומזה נראה לי באותן המקומות שנותנים קצבה מכל נפש לחזן קודם קריאת המגילה מעות פורים, בזה לא נפקי ידי מתנות לאביונים כי הוא בכלל השכירות, ואם לא יתן ההקצבה ההוא היה צריך להרבות שכירות החזן, וא"כ הוא הצדקה תהיה לנו ולא לעניים, אלא צריך ליתן בלאו הכי כפי נדבת מסת ידו ע"כ, אמנם כשהפריש כפי מסת ידו ורוצה להוסיף, נראה דמותר להוסיף ממעות מעשר שלו" עכ"ל. והובאו בקצרה במג"א [ס"י תרצ"ד ס"ק א].

והנה הטעם השני בדבר שבחובה אינה באה אלא מן החולין, ודאי דלא שייך בפירות שביעית, דהרי ברש"י פסחים [ע א] ד"ה ואין יוצא בה, כתב לפרש הא דדבר שיש בו חובה אינו בא אלא מן החולין "כלומר משלו ולא ממה שהוא מחוייב ועומד". וכעין זה ברמב"ם [פט"ז מעשה הקרבנות הי"ז], שאין הנסכים באין לעולם אלא מן החולין, לפי שנאמר בהן והקריב המקריב קרבנו, עד שיהיה משלו ולא יהיה בהן צד גבוה כלל עיין שם. וכעין זה במאירי ביצה [ט ב] "וכן צריך אתה לידע שכל דבר שבחובה אינו בא אל מן החולין, כלומר כל קרבן שהטילו הקדוש ברוך הוא על האדם הן לכפרה על חטא שחטא הן להביאו בזמן ידוע, אינו רשאי לפרוע ממעשרותיו או ממה שכבר נדר ונדב מצד אחר, דהיאך יפרע את חובו במה שהוא זקוק להביאו מצד אחר" עיין שם.

ומבואר דהא דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, היינו טעמא, משום שאינו יכול לפרוע את חובו מדבר שבלאו הכי הוא חייב ליתן. ועיין טורי אבן חגיגה [ח א] ד"ה אמאי. וא"כ דוקא מעשר מעות שהוא לעניים שכבר נתחייב ליתנו או משום שהפרישו או שנדר ליתנו ולכן אינו יכול לצאת בו ידי מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים, דהא משלוח מנות ומתנות לאביונים חובות נינהו שחייבוהו חכמים, ואיך יכול לצאת חובות אלו בדבר שכבר נתחייב ליתן ואין הממון שלו.

משא"כ פירות שביעית, הרי פירות אלו שלו הם, והוא רשאי לאכלן לעצמו ואינו חייב ליתנם לשום אדם, דהא מבואר ברמב"ם [פ"א מאישות ה"ג] המקדש בפירות שביעית מקודשת עיין שם, ועיין רש"י ותוס' קידושין [נב א] ד"ה המקדש בפירות שביעית שזכה בו ממונו הוא לכל דבר עיין שם. ומבואר בסוכה [לט א] דאתרוג של שביעית יוצאין בו ידי חובתו בסוכות, ומבואר דהוי בגדר לכם. נמצא שאם הוא נותן מפירות שביעית משלוח מנות או מתנות לאביונים, הרי הוא נותן משלו ושפיר יצא.

ואף על גב דפירות שביעית יש עליהן קדושה, מ"מ הוי ליה בגדר חולין לענין שיוכל לצאת בהן ידי חובתו, דמה שאמרו דבעינן שיהא חולין הכונה שיהא שלו וברש"י הנ"ל, ואין חסרון במה שיש בו קדושה כל שהיא כל שאינו ממון של גבוה, והרי פירות שביעית אינו ממון גבוה כלל, וא"כ כשנותן מהם מתנות לאביונים או משלוח מנות הרי הוא נותן משלו ושפיר יצא.

בשו"ת חבלים בנעימים [ח"ג סי' מ"ב] דייק מרש"י כאן: מן החולין וכו' ולא מנדרים ונדבות שהוא מחוייב ועומד בהם ע"כ. דיסוד הדין בדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין הוא שאינו יכול לפטור עצמו לדבר מצוה וחוייב המוטל עליו בדבר שאינו שלו, ולפי"ז כתב ליישב קושי' שהקשה לו הגאון ר' יעקב יצחק רודרמן ז"ל בזבחים [ס"ה ע"א] דאיתא:

אימר דא"ר יהושע לאפוקי מידי מעילה למיסק ל' לחובה מי אמר, והקשו תוס' ד"ה אימר מה טעם החלוק כיון דא"ר יהושע במתני' [סו ב] עולת העוף שעשאה למטה ושינה אותה

לשם חטאת אין מועלים בה ונעשית חטאת אם כן למה אינו יוצא בה לחובת חטאת, וקשה, הא אי אפשר לצאת בעולה ידי חובת חטאת כי כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין.

ולפי המבואר לדברי רש"י הנ"ל כאן א"ש, דהרי אם חייב עולה ועשאה חטאת אפילו ה' יוצא בה חובת חטאת, אבל ע"י זה לא יפטור מחוב העולה אשר עליו ולא משתרשי ל' מידי וע"כ יכול לעשות מן החולין חטאת וא"ש.

ויסוד זה של החבלים בנעימים א"ש לב' הפירושים שהביא בלהורות נתן הנ"ל בדין זה בדבר שבחובה וכו' ודו"ק היטב.

דף כ'

בגמ': נדור ואינו יוצא - נזיר ואינו מגלח.

וברש"י: דכיון דאמר הרי עלי נתחייב דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט, וכי הדר אמר על מנת לאו מילתא היא ע"כ.

והקשה חכ"א בקובץ שומר ציון הנאמן [דף ש"י ע"ב]:

ולא הבנתי מש"ס דר"ה [דף ו' ע"א] דפריך הש"ס ומי מצית אמרת דאמר ולא אפריש והא נדבה כתיבה ותנן איזה נדר האומר הרי עלי ומה בין נדר לנדבה וכו' אמר רבה משכחת לה כגון דאמר הרי עלי על מנת שאיני חייב באחריותה. וקשה דהא לפירש"י כיון דאמר הרי עלי אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי, וא"כ איך משכחת דאמר ולא אפריש, דהא מיד שאמר הרי עלי הוי כמסר לגבוה.

וי"ל בזה בהקדם מש"כ הרמב"ן [ר"פ מטות] לחדש, דהא מצינו בנדר הקדש דהוי נדר בקום ועשה, שכשאדם אומר "הרי עלי" - השתעבדו נכסיו להקדש ומיקרי שפיר איסור חפצא. ולפי דבריו מובן, למה ברש"י בסוגיין שייך אמירתו לגבוה גם בהרי עלי. [עיין מהר"ט אלגאזי, בכורות [דף מא] שכתב ד"ל ששיעבוד הוי גדר של קנין].

בשו"ת בית יצחק [או"ח סי' כ'] האריך בסוגי' כאן וכתב, דמלשון רש"י נראה דלאו דוקא לישנא ואגלח, דה"ה אם אמר על מנת, וטעמא דנזיר ואינו מגלח הוא, דמכי אמר הריני נזיר או הרי עלי, הוי נזיר, דאמירתו לגבוה כמסירה להדיוט, ושוב אינו יכול להתנות תנאי, ונראה דעת רש"י דגבי נזיר אף תוכ"ד לא מהני חזרה, ועיין קצוה"ח סי' רנ"ה, אמנם בתוס' מנחות פ"א: [ד"ה תודה] כתבו, דמש"ה בתודה מן חולין ולחמה מן המעשר אינו דומה להריני נזיר מן הגרוגרות, דלב"ה לא הוי נזיר, דהוי נדר ופתחו עמו, דכאן קבעי למיהדר ולא מצי הדר דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט, ומשמע בנזיר מצי למיהדר דלא שייך אמירה לגבוה. והקשה בבית יצחק שם, דהרי ב"ה דס"ל דלא הוי נזיר אמרינן בגמרא גבי מנחה מן השעורין דתליא ג"כ במחלוקת ב"ש וב"ה הנ"ל, וכן לענין תודה בלא לחם שם, ואמאי, עד כאן לא קאמרי ב"ה אלא בנזיר דמצי לחזור, ולא בהקדש ומנחה, ואין לומר דהמנחה מן השעורין לא הוי חזרה כלל רק פירוש, משא"כ תודה

ובזה מיושב ג"כ דברי הרמב"ם שנתמה עליו בבית יצחק שם, שפסק בעל מנת שאגלח ממעות מעשר שני נזיר ואינו מגלח, ובנזיר על מנת שאגלח בבית חונו פסק יצא, ונימא ג"כ מכי אמר הריני נזיר הו"ל נזיר, ע"ש בבית יצחק, ולפ"ז מיושב, דבנזיר על מנת שאגלח בבית חונו שכתבו התוס' בנזיר דף י"א ובכתובות שם דלא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה, והיינו מטעם הנ"ל דלא נתכוין לנזירות כלל רק לצעורי, לכך יצא, משא"כ בעל מנת שאגלח ממעות מעשר שני שנתכוין לנזירות, לא מהני חזרה, והבן.

דף כ"א

משנה. בית שמאי אומרים: לא יחם אדם חמין לרגליו אלא אם כן ראויין לשתייה, ובית הלל מתירין. עושה אדם מדורה ומתחמם כנגדה.

רחיצה בחמין ביו"ט, וחימום מים לצורך רחיצה

מבואר במשנה, שלדעת בית הלל מותר לחמם מים ביום טוב לצורך רחיצת פניו ידיו ורגליו, אך לצורך רחיצת כל גופו אסור, ומבואר בגמ' להלן [מ' א'] ובתוס' וברא"ש שם, שאף עצם הגזירה לרחוץ במרחץ בחמין היא גם ביו"ט.

והוכיחו התוס' [כאן ד"ה לא ובשבת ל"ט ב' ד"ה ובי"ה], שלהחם חמין ביום טוב לרחיצת כל הגוף אסור מדאורייתא כיון דאי"ז שוה לכל נפש, א"כ אסור מדרבנן גם בחמין שהוחמו מערב יום טוב לרחוץ בהן כל גופו, גזירה ערב יום טוב אטו יום טוב.

וכן כתב הרא"ש בשם ריב"א, שאסור מדאורייתא להחם ביו"ט לרחיצת כל גופו, וכתב הרא"ש, שלכן גם כשהוחמו מערב יו"ט אסור לרחוץ בהם ביו"ט כל גופו, שיש לנו לגזור אטו הבלנין שיחממו ביו"ט.

ובבריייתא בשבת [מ' א'] איתא: "חמין שהוחמו מערב שבת, למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו, אבל לא כל גופו אבר אבר, ואין צריך לומר חמין שהוחמו ביום טוב", וכתב הר"ן, שמזה שלא דיבר בחמין שהוחמו מערב יום טוב [אלא רק אם הוחמו ביו"ט], מוכח שאם הוחמו מערב יום טוב רוחץ בהן כל גופו אבר אבר [א"ה]. וזה דלא כדברי התוס' והרא"ש הנ"ל, והרי"ף [בביצה כ"א ב' מדפי הגמ'] התיר בשם גאון באופן זה אפילו לרחוץ בהן כל גופו בבת אחת, וכן דעת הרמב"ם [פ"א מהל' יו"ט ה"ז]. ומ"מ דוקא חוץ למרחץ, אבל בתוך המרחץ אסור. שהרי שנינו בבריייתא בסמוך "פקקו נקביו מערב יום טוב למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החיצון", וממה שאמר פקקו נקביו מוכח דמיירי בחמין שהוחמו מערב יום טוב, ואעפ"כ משתטף אין רוחץ לא, וגם מה שמשתטף הוא דוקא בבית החיצון אבל לא בבית הפנימי, ומוכח שבתוך המרחץ אפילו בחמין שהוחמו מערב יום טוב אסור, אך חוץ למרחץ שרי.

ופירש הר"ן, שהרי"ף והרמב"ם סוברים דלהחם חמין ביום טוב לרחיצת כל הגוף מותר מדאורייתא, דאם מדאורייתא אסור, א"כ כמו שגזרו ערב שבת אטו שבת היה צריך לגזור ערב יום טוב אטו יום טוב, אלא ודאי כנ"ל.

מן החולין ולחמה מן המעשר הוי חזרה, דא"כ דגבי נזיר מגרוגרות לא הוי חזרה, איך תלי לה הגמרא בפלוגתא דב"ש וב"ה אי יש שאלה בהקדש, וכתבו התוס' דהיינו כמו שיכול לשאול כן יכול לחזור תכ"ד, הרי דגבי גרוגרות נמי הוי חזרה. ועוד הקשה על רש"י דלשיטתו באומר נזיר ואגלח הוי חזרה ואינו יכול לחזור, וא"כ אמאי נזיר מן הגרוגרות לא הוי נזיר, נימא ג"כ כיון שאמר נזיר הו"ל נזיר ובעי למיהדר, ועוד דלב"ה דס"ל יש שאלה בהקדש יהי נדר ופתחו עמו, ועוד קשה אמאי בנזיר על מנת שאגלח בבית חונו יצא [מנחות ק"ט ע"א], ונימא ג"כ בעל מנת שאגלח ממעות מעשר שני נמי יצא, ומגמרא משמע דלא יצא, ועיין במלחמות, וע"ש בבית יצחק שהאריך בזה.

והגאון בעל מחזה אברהם זצ"ל [בקובץ כרם שלמה שנה ט"ז קו' ג' ע' יח] כותב:

כתבתי בהגליון, עיין במחנה אפרים הל' צדקה [ס' ה' ט'] שכתב דרש"י מפרש בהא דאמרינן בנזיר [ט' ע"א] לאתשולי קאתי, לא דהוי חזרה, רק דאמרינן דהוי טעות בעיקר דבריו, ובשעה שאמר הריני נזיר לא הי' פיו ולבו שווין, לכך תליא בזה אי יש שאלה בהקדש, ולב"ש לא מהני טענת טעות בהקדש, אבל חזרה לא מהני ע"ש, וזה ג"כ דעת התוס' במנחות הנ"ל, דלאו חזרה היא [ואף דבמנחות ק"ג ובנזיר דף ט' כתבו משום חזרה, אין להקשות סתירה ע"ז, כנודע דבעלי התוס' אינם איש אחד], ולכן בש"ס שם במנחות שפיר פריך והא נדרו ופתחו עמו הוא, היינו דנימא דהוי טעות מעיקרא, ושפיר משני ר' יוחנן באומר אלו הייתי יודע כו', וא"כ לא הוי טעות, והתוס' מקשים ניהו דטעות לא הוי, עכ"פ חזרה הוי, ולזה לא מהני מה שאמר אלו הייתי יודע, דמ"מ כפי שאומר עכשיו לא הוי נדר כלל, ולכך כתבו דחזרה לא מהני.

ויש לתרץ בזה קושיית התוס' בנזיר ובמנחות, דלמאי הוצרך הש"ס לומר דב"ה סברי כר"ש שלא התנדב כדרך המתנדבים. ולפ"ז יש ליישב, דאל"כ קשה מנ"ל דכוונתו הוא דהי' טעות, דילמא לחזרה נתכוין, לכך קאמר משום שלא התנדב כדרך המתנדבין הוי ודאי טעות, ולב"ש צ"ל משום דס"ל אין שאלה, דאל"כ דילמא לטעות נתכוין, לכך קאמר דגם טעות לא מהני לב"ש משום דאין שאלה כו', והבן. ובאומר הריני נזיר ואגלח ממע"ש, שם לא הוי טעות, דהלא באמת נתכוין לגזירות גמורה, רק דהוי כמו תנאי, והוי מתנה על מה שכתוב בתורה, ועיין במחנ"א שם שביאר כן דברי רש"י, ועיין פנ"י כתובות דף נ"ו שכתב, הא דלא מהני מתנה על מה שכתוב בתורה בנזירות, אף דלא הוי רק דיבור, ואתי דיבור ומבטל דיבור, וא"כ ליכא למילף מתנאי בני גד ובני ראובן, וכתב משום דלא מהני חזרה בנזירות. ותמה עליו בהפלאה דהרי בהריני נזיר מן הגרוגרות אמרינן דמהני לב"ה. ולפ"ז א"ש, דשם אמרינן דהוי טעות, ולא הוי פיו ולבו שוין, אבל בהריני נזיר על מנת שאשתה יין, דנתכוין לנזירות גמורה בפיו ולבו, רק דרצה לעקרו בתנאי, שוב לא מהני משום תנאי, דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה, ומשום חזרה לא מהני ג"כ כנ"ל, וזהו כונת רש"י בביצה ע"ש.

אמנם גם לפי דבריהם, אסור לחמם מים ביום טוב לצורך רחיצת כל גופו מדרבנן. וכן הוא להדיא ברי"ף שם.

ובר"ן כאן כתב, שלדעת התוס' שאסור לחמם מדאורייתא ממילא הגזירה שאסור לרחוץ בחמין היא גם ביו"ט. וכמש"כ הרא"ש בסוגיין.

ובטור [ס"ת תקי"א] הביא שתי הדעות בזה.

וכתב הב"י בשם האגור בשם תשובת הרשב"א [ח"ד סי' י'] לאסור לרחוץ כל גופו כאחד במים שהוחמו מערב יום טוב אף חוץ למרחץ, וכהתוס' והרא"ש. אבל הסמ"ג התיר, וכתב הרב המגיד, שכן הסכמת הגאונים, וכהרי"ף והרמב"ם.

וכתב המרדכי בשם רבינו יהודה, שמותר לרחוץ תינוק קטן ביום טוב, כדאיתא ביומא [ע"ה ב'] שתינוקות מותרין ברחיצה וסיכה ביום הכפורים, "דכל מידי דאית ביה רבייתא לתינוק לא גזרו ביה רבנן". וכתב ע"ז המרדכי, צריך עיון, כי נראה לי שלא גזרו על תינוק לרחוץ, אבל אסור לגדול לעשות הבערה לצורך שום רחיצה, שהרי אינו שוה לכל נפש.

והכל בו כתב, הורו החכמים הראשונים, במקום שיש תינוק שיש צורך לרחוץ כל גופו שנותנין מים הרבה להחם להדיח הקערות ומן השיריים רוחצין גוף התינוק, וכדין שממלאה אשה קדירה בשר [ביצה י"ז א'], וסיים בארחות חיים, אבל במרחץ אסור אפילו פניו וידי ורגליו.

וסיים הב"י, דין חמי טבריה כמו בשבת, כדאיתא סימן שכ"ו [א"ה]. ונתבאר בדברינו למעלה.

וכתב הדרכי משה בשם מה"ר אברהם מפראג, אבל על ידי גוי אסור להחם אפילו לצורך מילה, אבל אם הוחמו לצורך עצמו או שעבר ישראל וחיממו, מותר לרחוץ בו.

בשו"ע [סימן תקי"א סעיף ב'] כתב: מותר להחם ביו"ט מים לרחוץ ידיו [כמבואר בגמ' כדעת ב"ה] אבל לא כל גופו, אפילו אינו רוחצו בבת אחת [כדעת הרי"ף בשם גאון ודעת הרמב"ם]. וכתב הרמ"א: אבל מותר לרחוץ תינוק במים שהוחמו על ידי ישראל ביו"ט [כמש"כ הב"י בשם רבינו יהודה. ור"ל, אף במים שהוחמו ביו"ט ע"י ישראל, שלגדול אסורים], אבל אסור לחמם לצרכו אפילו על ידי גוי, אבל כשצריך להם לבשל או להדיח, אז מותר להרבות בשבילו [כמש"כ הדרכי משה בשם מהר"א מפראג].

וממשיך השו"ע: אבל במים שהוחמו מערב יו"ט, מותר לרחוץ כל גופו אפילו כאחד; מיהו דוקא חוץ למרחץ, אבל במרחץ אסור [כדעת הרי"ף בשם גאון ודעת הרמב"ם]. וכתב הרמ"א: ויש אוסרים בכל ענין, וכן נוהגין [כמש"כ התוס' והרא"ש].

כתב המג"א [ס"ק ה' ובמשנ"ב ס"ק י"ב], נראה לי, שבזמן הזה שאף בחול לפעמים אין רוחצין את הקטנים ב' או ג' ימים, אף ביו"ט אסור לרחצו.

עוד כתב המג"א [ס"ק ו'], שההיתר להרבות הוא לצורך קטן היינו דוקא בפעם אחת, אבל אסור להוסיף עליו [כמבואר סוף

סי' תק"ג לגבי ריבוי בבישול]. וכן במשנ"ב [ס"ק י"ד] כתב שההיתר להרבות במים המוחמים לשתייה שיהיו גם לרחיצה, היינו לרחיצת קטן, ובלבד שלא יוסיף מים בקדרה לאחר שהעמיד אותה על האש רק שיקח מתחלה כלי גדול.

עוד כתב המג"א [ס"ק ז'], שלפי דעת האוסרים שהביא הרמ"א, אסור לרחוץ תינוק, כיון שסוברים שיו"ט ושבת שוין הן, ובשבת פשוט שאסור לרחוץ תינוק אלא לצורך מילה [כמבואר בסי' של"א], ולכן סידר הרמ"א ההג"ה הראשונה בתחילת דברי השו"ע, כי זה רק לפי הדיעה ראשונה, אבל לפי מה שהביא הוא דעת האוסרים, אסור לרחוץ תינוק.

כתב המשנ"ב [ס"ק ח' ט' י"א י"ג י"ד ט"ז י"ח] שחימום לצורך פניו ידיו ורגליו מותר אף במים שאינן ראויים לשתייה רק לרחיצה. ואף שכתב השו"ע שמותר לרחוץ "ידיו", ה"ה פניו ורגליו דרחיצת פניו ידיו ורגליו הוא דבר השוה לכל נפש [ובביאור הלכה ד"ה ידיו כתב, דמ"מ יש לעיין אולי דבימינו אין רחיצת רגליו שוה לכל נפש, ונשנה זה רק בימיהם שהיו הולכין הרבה יחף בלי מנעלים, ודומה רגליו לשאר איברי הגוף. אכן לפי מה הרא"ש והרשב"א דמקצת שאר איברי הגוף דומה לפניו ידיו ורגליו שמותר, בודאי אין להחמיר בזה], ומ"מ לא ירחצם במרחץ שמא יבוא לרחוץ שם כל גופו. ומים שהוחמו ביום טוב אסור לרחוץ בכל גונו. במקום חולי קצת יש להתיר לחמם מים ע"י גוי לצורך רחיצת כל גופו. ולענין מה שנוהגין ליתן מטפחת [ווינדליין] בעריבה תחת הקטן בעת הרחיצה, הנה יש בזה איסור כיבוס דשורה אותם במים, וע"כ יש לזהר עכ"פ שיהיו הווינדליין נקיים מכובסים מכבר, דבלא"ה אין להקל ליתנם לתוך המים כ"א ע"י גוי. ואפילו אם הם נקיים ומכובסים טוב שיתנן לתוך המים ע"י גוי אם אפשר [וציין לדבריו בסימן ש"ב ס"י בבה"ל ע"ש]. האיסור לרחוץ במרחץ ביו"ט [אף לדעה הראשונה], היינו אפילו בבית החיצון של מרחץ אסור לרחוץ בחמין, ולא הותר שם אלא להשתטף בהם. ולדעת האוסרים שהביא הרמ"א, סוברים שאין חילוק בין שבת ליו"ט, ואסרו רחיצה ביום טוב כמו בשבת [ודוקא כל גופו כאחד אבל אבר אבר לכו"ע מותר לרחוץ], ואפילו להשתטף באותן חמין אסור לדעה זו. מיהו לענין תינוק גם לדידהו מקילינן ביום טוב יותר מבשבת ומותר לרחצו אפילו בחמין שהוחמו ביום טוב וכנ"ל וכ"ש בחמין שהוחמו מעיו"ט. אכן בתינוק שאין מורגל כ"כ אף בימי החול ברחיצת כל הגוף אפשר דאף בהוחמו מעיו"ט יש להחמיר, ולעת הצורך בודאי יש להקל. ועיין בא"ר שכתב דרוב הפוסקים ס"ל כדעה ראשונה אלא שנוהגין לאסור ואין לשנות ממנהג.

עוד כתב המשנ"ב [ס"ק י"ט], לענין אשה שחל טבילתה ביום טוב, הסכימו כמה אחרונים שצריך לזהר שלא יהיה במקוה רק פושרין, דאל"כ אסור לטבול בה. וכל זה אם הוחמו המים מערב יו"ט, אבל ביום טוב אסור להחם ע"י ישראל. וע"י גוי יש להקל. וכל זה להחם בליל יום טוב ב', אבל להחם ביום טוב א' לצורך ליל ב', אין להקל כלל, אם לא שהישראל יקח מהמים לשנות מהם קאפע או להדיח כליו, שבזה מותר מדינא כדין ממלא חבית מים המבואר בסוף סי' תק"ג, ורק

שצריך ליזהר בכל זה שלא להוסיף אח"כ מים להיורה, אלא בתחלה ימלא כל היורה מים כפי השיעור הצריך לו. * ידיו - המחבר שינה מלשון המשנה ביצה כ"א דתנן חמין לרגליו והוא כתב ידיו ובעו"ש כתב דצ"ל ידיו ורגליו ובבגדי ישע כתב דצ"ל פניו ידיו ורגליו ונראה להם שהוא ט"ס ובאמת כן הוא מבואר בתוס' שם ידיו ורגליו וכ"מ בסוגיא דשבת דפניו ידיו ורגליו שרי כמש"כ הגר"א וכן מבואר להדיא ברמב"ם וכן ברש"י [שבת ל"ט ע"ב ד"ה והא תניא] וכן במאירי ביצה בסוגין דפניו ידיו ורגליו שרי.

כתב הביאור הלכה [ד"ה להחם], דמוכח בגמרא בסוגיין, דלרחוץ ידיו ורגליו מותר אפי' אם חימם המים כדי לרחוץ כל גופו דעשה איסור בזה מ"מ לא קנסוהו על רחיצת פניו ידיו ורגליו מהם [מקושיית הגמרא דקאמר "לימא תנן סתמא כב"ש" וכו', ע"ש].

עוד כתב בביאור הלכה [ד"ה אבל], דמבואר בתוס' ומרדכי ובחינוך [מצוה רצ"ח], דרק פניו ידיו ורגליו הוא שוה לכל נפש, אבל כל גופו אינו אלא למעונגין, והוי מלאכה דאורייתא בחימום עבורם, וכמו שהעתיקו אחרונים כאן. ולכאורה לפ"ז ה"ה אף לאבר אחד חוץ מפניו ידיו ורגליו אסור, וכן מוכח במאירי. ובחמד משה ראיתי שהעתיק דכל שאינו רוחץ רוב גופו שרי, ויש לדון בדבריו. ואף להרמב"ם וסמ"ג והגאונים דלדידהו אין בו איסור דאורייתא רק משום גזירה, מ"מ כיון שלא נזכר בגמרא להקל אלא פניו ידיו ורגליו [שהוא דבר הרגיל], משמע לכאורה דשארי אברים אסור. ואף שהרא"ש כתב לגבי רחיצה ד"רגליו" לאו דוקא, וה"ה לשארי איברים, אבל לענין להחם חמין לא נראה להקל בזה.